

Kritik mot en chefsrådman vid Malmö tingsrätt för att ha röjt sekretessbelagda uppgifter om målsägande i en brottmålsdom

Beslutet i korthet: Malmö tingsrätt meddelade dom i ett brottmål som gällde sexualbrott. I målet fanns flera målsägande.

Trots att avsikten var att målsägandenas identitet skulle omfattas av sekretess namngavs de i en automatgenererad del av domen, vilket inte uppmärksammades av den chefsrådman som hade ansvar för målet. Följden blev att namnen röjdes när domen expedierades. JO ser allvarligt på händelsen och riktar kritik mot den ansvariga domaren.

Bakgrund och initiativ

Sommaren 2023 meddelade Malmö tingsrätt dom i ett brottmål som gällde sexualbrott. Trots att tingsrätten i domen hade förordnat att vissa bestämmelser om sekretess skulle fortsätta att vara tillämpliga på bl.a. vissa uppgifter som kunde röja målsägandenas identitet framgick deras namn.

Sedan det inträffade hade kommit till min kännedom beslutade jag den 31 augusti 2023 att utreda händelsen inom ramen för ett initiativärende.

Remissen

Tingsrätten uppmanades samma dag att yttra sig. Eftersom jag den 21 juni 2023 – inom ramen för ett annat initiativärende, JO:s dnr 4379-2023 – hade beslutat att utreda Domstolsverkets införande av verksamhetsstödet Digitalt brottmålsavgörande (DiBa) uppmanades tingsrätten även att ange om det inträffade hade beröringspunkter med den granskningen.

Tingsrättens remissvar

Tingsrätten inkom genom lagmannen AA den 17 oktober 2023 med remissvar tillsammans med ett underyttrande från chefsrådmanen BB, som hade dömt i målet. Remissvaret återges endast i de delar som är relevanta för JO:s uttalanden.

BB framförde följande:

... 2023 väcktes åtal omfattande 23 åtalpunkter. Stämningens ansökan skickades in elektroniskt via Rättsväsendets digitalisering (RD) ... Stämningens ansökan var försedd med ett (S). Den handlingen överfördes därmed automatiskt även till verksamhetsstödet DiBa. I stämningens ansökan anges de nio identifierade målsägandena med namn under åtalpunkterna 5–23 ... Samtidigt inkom en maskad version av stämningens ansökan via RD angiven som ”övrig handling” där målsägandena genomgående var avidentifierade och angivna som NN1 – NN9 ..., samt en bilaga med målsägandenas namn ..., även den benämnd som ”övrig handling” och försedd med ett (S). Den ... låg därmed två stämningens ansökningar under Händelser i Vera. Tingsrätten utfärdade stämning samma dag.

Målet sattes ut till huvudförhandling två dagar Vid schemalaggningen veckan innan tilldelades jag målet. Inför förhandlingen skrev jag ut båda stämningens ansökningarna för att ha tillgång till målsägandenas namn under huvudförhandlingen. Hela huvudförhandlingen ägde rum inom stängda dörrar för att skydda målsägandenas identitet. Under huvudförhandlingens första dag gjorde åklagaren justeringar av ett par åtalpunkter och valde därför att till den andra huvudförhandlingsdagen skicka in en justerad version av stämningens ansökan ... Målsägandena var avidentifierade och justeringarna var rödmarkerade. Det fanns därmed tre fullständiga stämningens ansökningar omfattande alla åtalpunkterna men med vissa olikheter. Endast den först inskickade stämningens ansökan fördes automatiskt över till DiBa.

Domslutet blev relativt omfattande ... Jag skrev ut och granskade domslutet mycket noga liksom även skadeståndsyrkandena från Sekretess 1 – 9 som lagts in manuellt i DiBa av protokollföraren. När det gäller åklagarens ansvaryrkanden hade dessa överförts automatiskt till DiBa och jag utgick från att dessa var korrekta. I den delen granskade jag noga endast att de justeringar som gjordes efter den första huvudförhandlingsdagen hade lagts in på rätt sätt. Jag kände till att justeringar som görs efter att åtalet väckts måste ändras manuellt i DiBa vid färdigställandet av domen.

Domen meddelades den ... 2023. I domen som expedierades kl. 11:00 var målsägandena namngivna under åklagarens ansvaryrkanden. Det var mitt ansvar att signera en i alla delar korrekt dom. Jag beklagar djupt att så inte skedde.

Det är svårt att i efterhand redogöra för varför man har missat något. Att jag utgick från att åklagarens yrkanden alltid är korrekta i DiBa om åtalet inte justeras är en delförklaring. Jag gjorde vid ett par tillfällen utskrift av domen, som jag fortfarande har i behåll, där jag kan se att jag bockat av de delar som jag just då arbetade med. När det gäller åklagarens ansvaryrkanden har jag mer översiktligt stämt av så att alla åtalpunkter kommit med i domen. DiBa är fortfarande ett relativt nytt verksamhetsstöd och jag har gjort så vid många andra tillfällen för att säkerställa så att inte hela åtalpunkter på något sätt fallit bort. Vid den snabba översikten har jag inte noterat målsägandenas namn. Det kan bero på att jag möjligen jämförde med den stämningens ansökan som hade namnen angivna och som jag använt under huvudförhandlingen. Alldeles oavsett hur domen kom att bli felaktig i den delen är det enbart mitt ansvar.

AA framförde bl.a. följande:

Såvitt gäller hur stämningens ansökningarna varit utformade och kommit in till tingsrätten hänvisar jag till [BB:s yttrande, JO:s anm.]. Viktigt att notera är att åklagaren i det första skicket via Rättsväsendets digitalisering (RD, tidigare RIF), skickat en PDF-fil som aktbilagerats i händelser jämte strukturerad information som automatiskt överförts till yrkandedelen i det kommande avgörandet i DiBa. Både PDF-filen och den strukturerade informationen har innehållit målsägandenas namn i gärningsbeskrivningarna. Brukligt i stämningens ansökningar är annars att åklagaren ersatt målsägandenas namn med sekretessbenämningar även

i gärningsbeskrivningen. Namnen framgår då endast av en sekretessmarkerad bilaga till stämningsansökan.

Som redogjorts för i [BB:s yttrande, JO:s anm.] har det kommit in justeringar av stämningsansökan i PDF men inte någon justerad strukturerad information. För att undvika det inträffade hade i detta fall således krävts att tingsrätten uppmärksammat att gärningsbeskrivningen, som automatiskt hade överförts, innehöll målsägandenas namn och vidtagit åtgärder med anledning av det.

Enligt rutin på tingsrätten justeras yrkandedelen i DiBa-domen först i samband med huvudförhandling, även om justeringar av gärningsbeskrivningen kommit in tidigare. Detsamma gäller för ett enskilt anspråk som har kommit in före huvudförhandlingen. Det hänger samman med att sådana eventuella justeringar i DiBa försvinner om tingsrätten under handläggningen av målet kommer fram till att mer än en stämningsansökan ska hanteras i samma avgörande och således måste slå ihop två automatskapade avgöranden. Eftersom tingsrättens rutin följts har alltså yrkandeinformationen varit oförändrad fram till huvudförhandlingen, vilket i och för sig inte är något bekymmer ur sekretesshänseende eftersom ingen obehörig ska ges åtkomst till DiBa-avgöranden som inte upprättats och eftersom den första stämningsansökan var sekretessmarkerad.

Vid huvudförhandlingen gjordes justeringar i gärningsbeskrivningen. I enlighet med tingsrättens rutin förde protokollföraren in dessa justeringar i yrkandedelen i DiBa-domen. I samband med detta synes protokollföraren inte ha observerat eller reagerat på att målsägandenas namn stod angivna i gärningsbeskrivningen.

För redogörelse för hanteringen av domen under domskrivningen hänvisar jag till [BB:s yttrande, JO:s anm.]. Effekten av felet som beskrivs där har varit att målsägandenas identiteter röjts i samband med domens meddelande. Tingsrätten uppmärksammades på felet samma dag som domen hade meddelats. Då ansvarig domare på grund av sjukdom var förhindrad att arbeta åtgärdades felet av undertecknad samma dag. Av förbiseende kvarstod adressen till en av målsägandenas vårdnadshavare varför jag åtgärdade även detta två dagar senare.

Hantering av sekretess i DiBa-domar

[...]

Samtliga skick av åtal i Rättsväsendets digitalisering innehåller en stämningsansökan i PDF-format och motsvarande information i strukturerad form. Det är PDF-filen som aktbilageras i verksamhetsstödet Vera och det är därför den som de flesta domare använder sig av i arbetet med målet. Om åklagaren därefter inkommer med en justerad PDF-fil medför det ingen automatisk justering av den strukturerade informationen som redan automatiskt förts in i yrkandedelen av DiBa-domen.

Även före DiBas lansering fick tingsrätten in stämningsansökan som PDF-fil och strukturerad information. Men domar skrevs i verksamhetsstödet Vera. Domare kunde då välja att bilagera stämningsansökan i PDF eller att få den strukturerade informationen i samma dokument som domskälen författades i. Oavsett val hade domaren att själv göra justeringar och formulera texten under rubriken "Yrkande" i Word-dokumentet. Med tillämpning på nu aktuella handlingar hade i det förra fallet alltså den avidentifierade och justerade varianten av stämningsansökan bilagerats av protokollföraren eller så borde domaren ha uppmärksammat att fel handling bilagerats till domen. I det andra fallet hade den strukturerade gärningsbeskrivningen med målsägandenas namn funnits i samma dokument som domaren skrev sina skäl i.

Efter lanseringen av DiBa är tillvägagångssättet något annorlunda. Domare styr inte fritt utformningen av yrkandena i domen och det går inte att göra valet att under rubriken "Yrkande" hänvisa till en bilaga. Åklagarens strukturerade information kommer alltid med i DiBa och vill domaren justera utformningen av

informationen går det att göra med vissa begränsningar, t.ex. genom att justera gärningsbeskrivningen. Den gärningsbeskrivning som automatiskt överförs till DiBa ska vara överensstämmande med den text som anges i stämningsansökan i PDF. Det är antagligen därför domaren, som hon beskriver i sitt yttrande, endast kontrollerat denna del mindre noggrant.

I det aktuella fallet har det varit möjligt för domaren att avidentifiera målsägandenas namn i gärningsbeskrivningen genom att redigera texten i DiBa och ange sekretessbenämningar i stället för namn. Det bör anmärkas att om stämningsansökan hade getts in i det format som är brukligt när målsäganden har namn som omfattas av sekretess, hade domaren inte behövt göra detta. Då hade den strukturerade gärningsbeskrivningen aldrig innehållit målsägandenas namn.

Sekretess i domar skiljer sig i DiBa på ett avgörande sätt från vad som gällde tidigare. Tidigare lades sekretessbelagda uppgifter i en bilaga till domen och rätten förordnade om sekretess för bilagan. Om en dom i DiBa innehåller sekretess skapas i stället flera avgöranden i DiBa. När domaren ska granska domen finns därför två fullständiga domar att granska. En PDF-fil som kallas "Dom" och en PDF-fil som kallas "Dom - visa sekretess". Om domaren inte vill förlita sig på DiBas automatik i detta hänseende fordras alltså genomläsning av den fullständiga domen i två olika PDF-filer.

Tingsrättens syn på händelsen

Jag kan bara djupt beklaga det inträffande. Tingsrätten har gjort fel när målsägandenas namn har röjts. Ansvar för innehållet i den signerade domen vilar alltid ytterst på domaren som undertecknar den. Tingsrätten menar att det i det aktuella fallet har förekommit flera omständigheter som i viss mån kan förklara det inträffade.

Till att börja med har stämningsansökan getts in på annat sätt än vad som är brukligt i liknande mål. Det hjälper inte att åklagaren därefter kommit in med en avidentifierad stämningsansökan i PDF-format eftersom det inte medför någon automatisk justering av den strukturerade informationen.

I det aktuella fallet fanns ett sätt att ändra i DiBa så att målsägandenas namn inte röjdes under yrkandedelen. Även om det är protokollföraren som enligt tingsrättens rutin ska göra eventuella tillägg och justeringar i yrkandedelen faller ansvaret för den slutliga utformningen av domen på domaren. Protokollföraren kan alltså inte lastas för att domen fick sin aktuella utformning och rutinen synes inte heller täcka den aktuella situationen.

För en domare som är van vid att korrekturläsa domar där själva domen endast innehåller sekretessbenämningar och all sekretess finns i bilagor är det nu en väsentlig skillnad när det finns en PDF-fil ("Dom - visa sekretess") där namnen står i utskrivna, även i domshuvudet, och en PDF-fil ("Dom") där namnen är sekretessmarkerade. Att DiBa har funktionen att automatiskt sekretessmarkera aktörers namn i domshuvudet men inte i texten i gärningsbeskrivningen (som också genereras automatiskt) är inte lätt att förstå för den som inte har full vetskap om DiBas funktionssätt.

Enligt tingsrätten kan det nya verksamhetsstödet och de krav som det ställer på domarnas förståelse för dess funktion ha bidragit till det aktuella felet. Det har i den aspekt som nu är aktuell blivit lättare att göra fel, särskilt som systemet är förhållandevis nytt. Svårigheterna som det förändrade arbetssättet har inneburit för domarna ska inte underskattas.

Rättslig reglering

I ett mål om ansvar för sexualbrott gäller enligt 35 kap. 12 § första stycket 1 offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), OSL, sekretess hos domstolen för uppgifter om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider skada eller men om uppgiften röjs. Enligt tredje stycket i samma bestämmelse gäller därutöver sekretess hos domstolen för uppgift om en ung person som skildras i pornografisk bild, om det kan antas att denne eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs och uppgiften förekommer i mål om ansvar för barnpornografibrott.

En sekretessbestämmelse som gäller för en uppgift i ett mål upphör som huvudregel att vara tillämplig om uppgiften läggs fram vid en offentlig förhandling i samma mål. Om en sådan uppgift läggs fram vid en förhandling inom stängda dörrar fortsätter sekretessbestämmelsen att vara tillämplig även under den fortsatta handläggningen av målet, om domstolen inte beslutar annat. Sedan domstolen har avslutat målet fortsätter dock sekretessbestämmelsen att vara tillämplig endast i den utsträckning domstolen i sitt avgörande beslutat om det. (Se 43 kap. 5 § första och andra stycket OSL.)

Av 43 kap. 8 § första och andra stycket OSL följer att en sekretessbestämmelse som gäller för en uppgift i ett mål upphör att vara tillämplig i målet om uppgiften tas in i en dom eller ett slutligt beslut i samma mål. Det gäller dock inte om domstolen i sitt avgörande har beslutat att sekretessbestämmelsen ska vara tillämplig även i fortsättningen.

Bedömning

Det står klart att tingsrättens avsikt var att målsägandenas namn inte skulle röjas genom domen. Domen innehöll sålunda sekretessförordnanden och under rubriken Parter i den ”offentliga” pdf-versionen av domen benämndes målsägandena i domslutet som ”Sekretess 1”, ”Sekretess 2” osv. Under rubriken Yrkanden i samma version av domen framgick emellertid målsägandenas namn. Sedan domen expedierats upptäcktes misstaget och domen rättades.

Av tingsrättens remissvar framgår att en bakomliggande orsak till det inträffade var att målsägandenas namn fanns med i åklagarens gärningsbeskrivningar i den strukturerade information som fördes in i tingsrättens system i samband med att åtal väcktes. Informationen justerades aldrig i systemet och namnen fördes därför automatiskt in i domen i de sidor som följde efter domslutet, under åklagarens yrkanden. Detta uppmärksammades inte av den ansvariga domaren när hon arbetade med och färdigställde avgörandet, med följden att namnuppgifterna röjdes när domen expedierades.

Jag har tidigare framhållit att ett röjande av identiteten hos en målsägande i ett sexualbrottmål kan få allvarliga konsekvenser. Det är därför av stor vikt att sekretessbelagda personuppgifter hanteras med noggrannhet under handlägg-

ningen. Det är också centralt att den ansvariga domaren, innan den skriftliga versionen slutligen färdigställs, gör en omsorgsfull genomläsning av avgörandet där uppgifter som kan röja identiteten kan förekomma (se t.ex. mitt beslut den 3 juni 2020, dnr 5767-2019).

Jag ser allvarligt på händelsen. Som BB själv konstaterat var hon ansvarig för att göra den slutliga granskningen av domen och även om verksamhetsstödet för brottmålsavgöranden kan ha försvårat hanteringen förtjänar hon därför kritik.

Som jag nämnt inledningsvis utreder jag Domstolsverkets införande av DiBa i ett annat ärende. Den granskningens inriktning avser särskilt hur systemet tillgodoser domstolarnas självständighet enligt regeringsformen och intresset av rättssäkerhet. Jag kan i det kommande beslutet få anledning att beröra andra aspekter av sekretessfrågorna än de som jag nu tagit upp.

Det finns skäl att skicka en kopia av mitt beslut till Domstolsverket för kännedom.

Ärendet avslutas.

Beslutet har fattats av JO Katarina Pålsson. Dokumentet har fastställts digitalt och har ingen underskrift.

Rättssakkunniga Jeanette Witting har föredragit ärendet och byråchefen Johan Thorblad har deltagit i beredningen.